

ПУТІН, RAF І ДІТМАР З ДІМЛІНГЕНА

Про час праці Володимира Путіна в КГБ у Дрездені ходять неймовірні міфи. Кажуть, що він навіть заохочував німецьких терористів до вбивств. Але тепер дослідження SPIEGEL показує, що сьогоднішній президент Росії, ймовірно, не був супер агентом.

Фото: *Arxivu Штази (Stasi-Unterlagen-Archiv)*

Історія про російського президента крутиться вже кілька років. Це виглядає так: у 1980-х роках Володимир Путін був молодим офіцером КГБ на службі у Східній Німеччині. З Дрездена він підтримував контакти з терористами Фракції Червоної Армії (RAF – Rote Armee Fraktion) у Західній Німеччині й постачав їм зброю та інструкції.

Кажуть, Путін неодноразово очолював таємні зустрічі між КГБ, Міністерством державної безпеки Східної Німеччини та RAF, на яких обговорювалися напади на відомі цілі, такі як вбивство голови банку Deutsche Bank Альфреда Герргаузена.

Історія про передбачувані зв'язки Путіна з RAF знайшла свій шлях до двох міжнародних стандартних праць про біографію глави Кремля, включаючи бестселер «Мережа Путіна» британської журналістки Кетрін Белтон. Очевидно, у кожній справі свідком був один і той же інформатор: нібито колишній член RAF, якому гарантували анонімність.

Експерти довго ламали голову над тим, хто міг бути джерелом історії про RAF. Тепер особа начебто з'ясована: це дехто Дітмар К. з Діллінгена федеративної землі Саарланд.

Ймовірний інсайдер RAF Дітмар К.
(2001 рік перед судом у Будапешті, Угорщина)
Фото: *Tibor Rozsahegy / picture-alliance / dpa*

Ця обставина може стати серйозною проблемою для довіри до путінської історії. Тому що К., якому зараз 71 рік, вже багато ким побував у своєму насиченому подіями житті: хіпі, грабіжник банків, ключовий свідок сумнівних історій про викриття, але, очевидно, ніколи не був членом RAF. Мешканець Саарланду вважається відомим оповідачем різних історій, має численні судимості, в тому числі й за неправдиві свідчення.

Справа відображає загальну проблему з повідомленнями про минуле Путіна в КГБ. Відтоді, як экс-шпигун піднявся до верхівки російської держави, дослідники, журналісти та біографи ретельно вивчали його службу в НДР з 1985 по 1990 рік. Факти й вигадка іноді розмиваються в завзятому до полюванні за інформацією, внаслідок чого лєнінградець отримав репутацію совєтського суперагента.

Література рясніє спекуляціями про різноманітні завдання, у яких начебто брав участь Путін: таємна операція з повалення уряду НДР, створення агентурної мережі з перебіжчиків-працівників Штазі і навіть шантаж дослідника отрути, якому мали підкинути порнографічні матеріали.

На сьогодні переконливих доказів цим історіям немає. У документах Штазі, до яких наразі вдалося отримати доступ, Путін згадується лише на кількох сторінках. Вони стосуються досить банальних подій, таких як привітання з днем народження, адміністративні справи або німецько-совєтські вечори дружби, які зафіксовані на вицвілих світлинах.

Тонькі файли дають привід для спекуляцій: чи були накази Путіна настільки вибухонебезпечними, що всі сліди акуратно й послідовно видалялися з-поміж офіційних документів? Чи, зрештою, це була просто рутинна, надто тривіальна робота, щоб архівувати її у Штазі?

В архівах Штазі зберігається колекція поживклих світлин 1980-х років. На них задокументовані внутрішні святкування, прийоми та церемонії нагородження районного управління Штазі в Дрездені. На деяких фотографіях зображений блідий чоловік, чие обличчя згодом стало всесвітньо відомим.

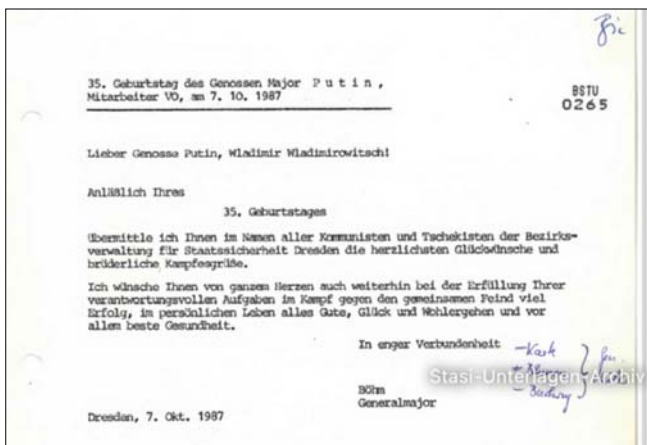
Володимир Путін працював у дрезденському відділенні совєтської спецслужби КГБ з 1985 по 1990 рік. Повсякденне життя в місцевій резидентурі, вочевидь, було не надто гламурним.

Час від часу воно переривалося рідкісними вечірками, на яких також були присутні товариші з держбезпеки НДР.

На одному зі знімків без дати зображений майбутній російський правитель у натовпі біля фуршету.

З часів перебування Путіна в Дрездені розповідають, що він особливо цінував пиво Radeberger, яке було важко дістати звичайним громадянам НДР

Пристрасть Путіна до цього напою, очевидно, не залишилася непоміченою Міністерством державної безпеки НДР. Згідно із записом від руки на полях внутрішньої службової записки, Горст Бьом, голова Штазі в Дрездені, подарував товаришеві Путіну на його 35-річчя не лише квіти і листівку, але й пивний кувалд

За словами Горста Ємліха, ад'ютанта останнього шефа дрезденської Штазі, Путін відігравав лише незначну роль у сусідній резиденції КГБ. Він був радше «хлопчиком на побігеньках» у резидента, розповів Ємліх в інтерв'ю виданню SPIEGEL. Хоча Путін іноді й підписував запити до Міністерства державної безпеки (МДБ), резидент советського КГБ завжди з'ясовував важливі питання особисто – за допомогою перекладача МДБ і без Путіна.

Колишній сусід Путіна по кабінету в дрезденському відділенні КГБ розповідав щось схоже: за його словами, його колега був «відвертим конформістом», чия робота полягала в тому, що він постійно переглядав заяви західнонімецьких родичів на приїзд до НДР або шукав потенційних інформаторів серед іноземних студентів Дрезденського університету (SPIEGEL 43/2003).

Це не зменшило спекуляцій щодо вибухонебезпечних спеціальних місій, тим паче, що сам Путін ніколи не робив жодних відвертих заяв про свої завдання в НДР. Імідж головного шпигуна, оповитого таємницею, ймовірно, не дуже його турбував.

Найдикіша на сьогодні історія – про начебто причетність Путіна до терористичних дій RAF – вперше з'явилася 2012 року в дослідженні Маші Пессен «Людина без обличчя». У ньому начебто «колишній член RAF» описав, як члени крайньої лівої терористичної групи «час від часу приїжджали до

Дрездена для тренувань» і привозили Путіну, як своїй контактній особі, подарунки із Заходу – короткохвильовий приймач Grundig або вкрадену автомашину фірми Vlaurpunkt. «Він завжди чогось хотів», – стверджував інформатор Гессен. Інтерв'ю він дав у Баварії в серпні 2011 року.

**Колишня штаб-квартира дрезденського відділення КГБ, де Путін працював у 1985-1990 роках
Фото: ddp / ddp images/ddp/Matthias Rietschel**

Очевидно, те саме анонімне джерело цитується в бестселері Кетрін Белтон «Павутиння Путіна», що вийшов у 2020 році. «Ми зустрічалися близько шести разів», – стверджує начебто колишній терорист. Члени RAF приїхали до НДР потягом. На вокзалі їх зустріли агенти Штазі в советському лімузині і відвезли до будинку в Дрездені. Там до них приєднався Путін і ще один працівник КГБ, який обговорив з екстремістами терористичні дії. «Ми ніколи не отримували прямих інструкцій», – сказав інформатор. Нас просто запитували: «Ми чули, що ви плануєте те-то й те-то – як ви збираєтеся це зробити?». Потім Путін і його колега з КГБ робили «пропозиції» бойовикам RAF щодо нападів, а іноді рекомендували «альтернативні цілі».

На дрезденських таємних зустрічах, пише Белтон, послаючись на свого ключового свідка, Путін «діяв як один з лідерів». Навіть генерал Штазі, який також був присутній, підкорявся його наказам. Зрештою, терористи передали списки побажань щодо зброї. Потім агенти КГБ доставили її в секретні місця, де її забрали члени СЗРВ.

За словами джерела Белтон, терор RAF був «основним елементом стратегії КГБ» з дестабілізації ФРН. Вбивство Альфреда Герргаузена, яке нібито також було ініційоване Путіним і КГБ, також слугувало цій меті. Голова банку Deutsche Bank був убитий у Бад-Гомбурзі 30 листопада 1989 року в результаті вибуху бомби. І цей злочин досі залишається нерозкритим.

«Я знаю, що завдання надійшло з Дрездена, – стверджує начебто інформатор Белтон з RAF. «Вони використовували нас, аби сколихнути Захід». У своїй книзі Белтон не наводить жодних інших свідчень чи доказів того, що за нападом на Герргаузена стоїть КГБ. У виводі вона лише посиляється на «колишнього члена RAF», з яким розмовляла в березні 2018 року.

На той час історія про Путіна, RAF і таємні зустрічі в Дрездені вже гуляла в інтернеті, наприклад, у блозі «Путінізм». Але, на відміну від Гессен і Белтон, ймовірний член RAF там не був анонімним, а назвав своє ім'я: Дітмар К.

Гессен залишила без відповіді запитання SPIEGEL про те, чи був ймовірний свідок з RAF саме Дітмар К. Белтон пояснила, що не коментуватиме свого джерела з міркувань безпеки інформатора. Це було б порушенням домовленостей, досягнутих з метою забезпечення безпеки особи, про яку йдеться. Однак, вона мала змогу познайомитися з документами, «які

надають достовірності заявам цієї людини». Белтон залишила відкритим питання, що саме за документи це були.

Зруйнований лімузин вбитого керівника Deutsche Bank Альфреда Герргаузена (1989 рік, Бад-Гомбург) Фото: Kai-Uwe Wörner / picture-alliance / dpa

Менш стримано з джерелом ймовірного зв'язку RAF із КГБ обійшлися в біографії «Володимир Путін» німецького журналіста Томаса Фасбендера, опублікованій у 2022 році. Дітмар К. дозволив собі там цитувати себе, називаючи своє повне ім'я. При цьому він «більше не має жодних застережень щодо розкриття своєї особистості», йдеться в книзі. Він був тією самою людиною, яка розмовляла з Гессен і Белтон.

На зустрічі з Фасбендером у серпні 2021 року Дітмар К. знову розповів про ймовірні терористичні зібрання в Дрездені, прикрасивши їх додатковими деталями. Він заявляв, що в тасмних зустрічах брав участь не лише Путін, але й Сергій Іванов, який пізніше став міністром оборони Росії. Крім того, іноді там були присутні терористи з французької «Action directe» («Пряма дія») або керівник дрезденського окружного управління Штазі генерал-майор Горст Бьом. Путін, який мав псевдонім «Вова», іноді «посилав його за кавою».

Офіцер КГБ Путін у НДР у 1980-х роках (фото без дати) Фото: Архів Штазі

Однак, як пише Фасбендер, Дітмар К. ніколи не був членом RAF. Чоловік із землі Саарланд лише супроводжував і підтримував терористів, наприклад, в якості перекладача французької мови. Вірити К. не обов'язково, але його версія «не менш правдоподібна, ніж інші», підсумовує автор.

Відповідаючи на запитання SPIEGEL про довіру до свого джерела, Фасбендер пояснює, що К. «не справляв враження казкарка чи самозванця». Однак це не означає, що слід приймати «кожну його заяву за чисту монету».

Хоча Фасбендер описує К. як «людину з ліворадикальним минулим і яскравим життям у серпанку тероризму і спецслужб», німецькі органи безпеки не знають про його зв'язки з RAF, КГБ чи Штазі. Згідно з розслідуванням SPIEGEL, ні Федеральна прокуратура, яка відповідає за розслідування терористичних актів, ні відділ контррозвідки Федерального відомства із захисту конституції, ні архіви Штазі не володіють такою інформацією.

Навіть останній керівник відділу XXII/8 Штазі, який за наказом міністра Еріха Мільке мав опікуватися стеженням за RAF, заявив SPIEGEL, що ніколи не чув про цю людину.

Натомість К. добре відомий західнонімецькій судовій системі: з 1970-х років людина із Саарланду неодноразово потрапляла у поле зору правоохоронців за такі злочини, як розтрата коштів, крадіжки чи порушення закону про зброю. Ця людина кілька разів потрапляла до в'язниці, а в 2017 році районний суд Баварії засудив К. до штрафу за напад. Згідно з рішенням суду, його виписка з Федерального центрального реєстру містила «дванадцять записів».

Окрім кримінальної кар'єри, К. любив розповідати ефектні історії – із самим собою в головній ролі. Одного разу він розповів журналісту-розслідувачу Юргенові Роту зовсім іншу версію своєї біографії. На відміну від Фасбендера, якому К. повідомив, що на початку 1970-х років був членом анархістської бойової групи на півдні Німеччини і таким чином вступив у контакт з RAF, він, очевидно, сказав Роту, що «на початку 1970-х років» воював як «найманець» в Африці, у тодішній Родезії.

Насправді, за словами колись близького товариша, Дітмар К. не воював у той час в Родезії на боці Королівських військово-повітряних сил, а перебував на службі в німецькій армії. Там він навчався на медика, вкрав спорядження і дезертирував. Фактично К. був засуджений за дезертирство районним судом Марбурга в грудні 1972 року.

Через кілька місяців, у травні 1973 року, 21-річний хлопець знову опинився на лаві підсудних. Як розповів SPIEGEL його колишній конфідент, К. належав до групи хіпі в Саарланді, які мріяли емігрувати до Канади й заснувати сільську комуни. Стартовий капітал планували отримати, грабуючи банки, але групу спіймали. Суд у справах неповнолітніх у Саарбрюккені засудив К. до трьох років ув'язнення в колонії для неповнолітніх.

Дітмар К. також стверджує, що кілька разів зустрічався з Усамою бен Ладеном

Не може бути правдою й інша історія: «На початку 1980-х років», згідно з матеріалами книги Юргена Рота «Брудна демократія» (Schmutzige Demokratie), опублікованою в 2016 році, К. «кілька років провів в Афганістані» і підтримував там моджахедів «у боротьбі з советськими військами». Людина із Саарланду також «кілька разів» зустрічалася з Усамою бін Ладеном, якого сприймала як дуже «спокійну особистість».

Документи свідчать про інше: замість того, щоб «кілька років» воювати на Гіндукуші, Дітмар К. на початку 1980-х років відбував ще один термін ув'язнення в Німеччині. У грудні 1980 року він разом зі співником пограбував банк у місті Конц, земля Райнланд-Пфальц, про що повідомив його колишній компаньйон. У вересні 1981 року Земельний суд Тріра засудив Дітмар К. до шести з половиною років ув'язнення за пограбування і вимагання. У жовтні 1987 року його знову поставили на облік – за «недбале водіння без прав».

Згідно з матеріалами справи, більшу частину вісімдесятих К. провів у в'язниці або під пильним наглядом поліції, судових органів і комісії з умовно-дострокового звільнення. Як йому вдалося знаходити час для афганських моджахедів, агентів КГБ і терористів RAF в проміжках між цим усім, залишаєть-

ся тасмницею. Постанова про покарання, винесена судом у Мьонхенгладбаху, також ставить під сумнів його надійність. Там у травні 1995 року К. був засуджений до умовного тюремного ув'язнення за неправдиві свідчення.

У 1996 році Дітмар К. потрапив у заголовки газет як імовірний постачальник ручної гранати, знайденої на місці викрадення гамбурзького мільйонера Яна Філіпа Ремтса (SPIEGEL 3/1997). Пізніше він був заарештований в Угорщині по іншій справі і засуджений до одинадцяти років ув'язнення; серед іншого, за незаконний обіг вибухових речовин і сприяння в підробці грошей.

Відомий неонацист на службі в КГБ?

К. був переведений до Німеччини і вже багато років живе в Баварії. Сьогодні він є членом правління самозаснованого об'єднання, в якому працює «юристоконсульт». В офіційних реєстраційних документах він фігурує як «доктор Дітмар К.».

Залишається незрозумілим, яким чином він стверджує, що отримав науковий ступінь – Дітмар К. залишив письмові запитання видання SPIEGEL про всі події без відповіді. У телефонній розмові він визнає, що обмінювався думками з Машею Гессен, але нібито не про екскурсії RAF до НДР. На питання, чи говорив він з журналісткою Белтон про Путіна в Дрездені, відповідає: «Про Путіна в Дрездені? Ні». Про що ж тоді? «Я не хочу нічого про це говорити. Нехай пані Белтон пояснить це». Він також стверджує, що ніколи не говорив з журналістом Фасбендером про поїздки членів RAF до НДР. Він не пам'ятає свого письмового дозволу на публікацію уривків з книги, про які йдеться, а також дозволу на згадування свого імені, який є у SPIEGEL, каже Дітмар К. Він не хоче коментувати питання про те, чи був з Путіним у Дрездені. Однак К. надає великого значення одному твердженню: він «ніколи не був членом RAF».

Передбачуваний дрезденський зв'язок між RAF і КГБ – не єдиний наратив, який розпалив уяву біографів, журналістів і дослідників Путіна. Звіти варіюються від тасмної шпигунської мережі Путіна до відомого неонациста, якого, як кажуть, людина з КГБ тримала в якості інформатора. Жодного доказу у файлах Штазі, які стали доступними, поки що немає.

Вперше ці захоплюючі історії стали надбанням громадськості на початку 2000 року, коли Путін став президентом Росії, і легіони репортерів вирушили на пошуки зачіпок до його минулого. Британська газета «Sunday Times» повідомила про «кільце з 15 агентів», яке нібито створив Путін. Німецьке видання «Sächsische Zeitung» писало, що серед тасмних агентів був сумнозвісний дрезденський неонацист Райнер Зоннтаг, якого застрелили в 1991 році. А в газеті «Welt» можна було прочитати про східнонімецького лікаря, якому путінські агенти нібито хотіли підкинути «порнографію з молодими дівчатами», аби змусити його ввести в комп'ютерну мережу неправдиві дані про «хімічну війну».

Заарештований Райнер Зоннтаг (фотографія Народної поліції НДР). Фото: BStU

Про шпигунську мережу також повідомляли телеканал ZDF і видання Focus, а інформаційна агенція Reuters у травні 2000 року зробила цю історію квазі-офіційною: речник управління

ня документами Штазі, як тоді повідомляла агенція, підтвердив, що Путін у 1990 році створив агентурну мережу з колишніх працівників Штазі, «які мали продовжити роботу на Советський Союз після розпаду НДР».

Заява агенції, однак, виявилася обманом: насправді, наступного дня вона написала в малопомітному «роз'ясненні», що не має ні відомостей, ні документів «про діяльність колишнього офіцера КГБ Володимира Путіна в Дрездені».

Журналісти різних ЗМІ базували свої дослідження переважно на інформації, наданій звільненим співробітником Штазі на ім'я Клаус Ц., який працював під псевдонімами «Петер Акерманн» або «Міхаель Маннштайн».

66-річний чоловік не мав блискучої кар'єри в Штазі. На початку 1980-х років був працівником нижчого рівня у відділі XV районної адміністрації Дрездена, а в 1988 році був переведений до менш престижного відділу VIII. Там, згідно з його особовою справою, він займався, серед іншого, «розслідуванням конспіративних житлових районів». Наступного року його знову перевели і він опікувався «технічною безпекою» на об'єктах Штазі.

Знання в Управлінні захисту Конституції

Начальство неоднозначно ставилося до молодого лейтенанта: з одного боку, він вирізнявся «високим рівнем відданості справі та максимальним використанням робочого часу», з іншого – мав схильність губитися в хащах зібраної інформації. Завжди прагнув «з'ясувати факти до найдрібніших деталей», в результаті швидко випускав з поля зору загальну картину.

Після падіння комунізму Ц. також надав Федеральному відомству з охорони конституції велику кількість подробиць. Після звільнення зі Штазі він у розпачі приїхав на Різдва 1990 року до Кельна-Хорвайлера і запропонував свої послуги західнонімецькій контррозвідці. На той момент, через рік після падіння Стіни, мисливці за агентами вже не надто цікавилися внутрішніми подробицями дрезденського відділення Штазі. Їхній інтерес лише зростав, коли мова заходила про їхніх «друзів» з КГБ.

Ц. розповів про алкогольну вечірку наприкінці 1984 року, на яку його запросила дружина, яка на той час працювала в кримінальній поліції НДР. На вечірці він познайомився з таким собі Георгом С. на прізвище «Шорш». Офіційно він належав до відділу К1 Народної поліції, але насправді працював упереваж на КГБ.

У 1985 році, як стверджує Ц., він познайомився з росіянином на ім'я «Володя» під час корпоративної спортивної зустрічі у Штазі. Вони ходили один до одного в гості, їздили на екскурсії. Пізніше, зазначає Ц., він дізнався, що «Володя» був зв'язковим «Шорша» в КГБ. І коли в якийсь момент став очевидним кінець НДР, вони разом обмірковували, чи може Ц. відтепер працювати на КГБ у якості конспіратора, але насправді цього ніколи так і не сталося.

*Перепустка працівника КГБ Путіна від Штазі
Фото: Архів Штазі*

Після своєї різдвяної сповіді в Кьольні 1990 року Ц. почав нове життя в Західній Німеччині, серед іншого, працюючи охоронцем на телеканалі ZDF. Навколо нього стало тихо – аж поки в 1999 році він несподівано знову не зв'язався зі своїм куратором в Управлінні захисту конституції: він упізнав по те-

левізору «Володу», советського спецслужбовця, з яким колись зустрічався в Дрездені. Це був не хто інший, як нещодавно призначений прем'єр-міністр Росії Володимир Путін.

У той час Ц. займався спортом і їздив з Путіним на екскурсії в Дрездені. Востаннє, як зазначає Ц., він зустрічався з Путіним у січні 1990 року в його квартирі разом з іншими працівниками КГБ. Тоді ж Ц. дістав із шафи папір і власноруч написав зобов'язання для КГБ. Але після цього ніхто так і не вийшов з ним на зв'язок.

Щоб дізнатися більше подробиць про кагебешне минуле Путіна, перебіжчик Ц., очевидно, повинен був спробувати відновити свої старі контакти зі «Шоршем», який тим часом прокладав собі шлях як приватний детектив у Дрездені. Однак спроба не вдалася. Своїми знаннями про «Володу» Ц. поділився не лише з кельнською контррозвідкою, а й з різними ЗМІ, які переробили його інформацію на пікантні сюжети.

Наприклад, телеканал ZDF попросив Ц. відтворити сцену, в якій він підписує зобов'язання про роботу на Путіна. Журнал «Focus» зобразив його як високопоставлене джерело Управління з охорони конституції, яке викрило щонайменше «15 німецьких розвідників на службі у Москві» – і яке стверджувало, що давно запідозрило, що Путін «все ще рухається в потрібному напрямку».

Сьогодні Ц. вже пенсіонер і живе в саксонській провінції. Як місце для зустрічей він пропонує «грецький ресторан з приємною атмосферою». Там Ц. охоче відповідає на запитання видання SPIEGEL.

Під час більш ніж тригодинної розмови він визнає, що багато інформації про Путіна, яку різні ЗМІ приписували йому упродовж багатьох років, не ґрунтується на його власному досвіді. Деякі зв'язки він досліджував пізніше, наприклад, за допомогою газетних повідомлень, а інші «комбінував» на основі заяв «Шорша» чи інших колишніх колег.

Спроба шантажу з боку дослідника отрут

Понад те, багато чого ґрунтується лише здогадках, як, наприклад, історія про нібито спробу шантажу з боку дослідника отрут: «Шорш» робив лише «рудиментарні» натяки на це, розповідає Ц. сьогодні. Згодом він поєднав їх з іншою інформацією. Досліджуючи хроніку Дрезденської медичної академії, нарешті натрапив на професора, якому могла належати інформація від «Шорша». Однак Ц. не знав, чи справді цей чоловік був пов'язаний з бойовими отруйними речовинами, чи його шантажувало КГБ і чи має до цього якийсь стосунок Путін. «Шорша» вже не можна про це розпитати, він помер у 2010 році.

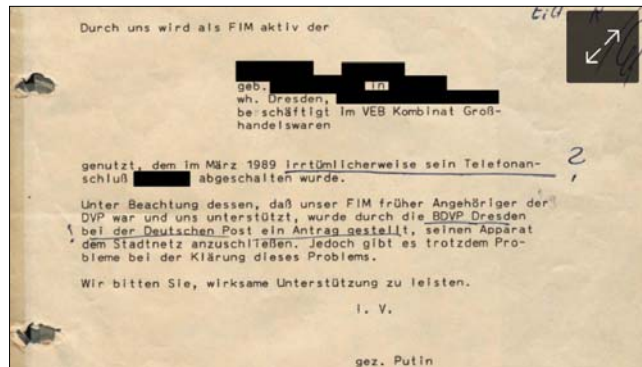
Схожа ситуація і з передбачуваною шпигунською мережею Путіна, що складалася з 15 агентів. За словами Ц., він також почув про це від «Шорша» на одній із вечірок у пивному барі в Дрездені незадовго до падіння Стіни. Той говорив про «війська» в інших районах НДР. Ц. зрозумів, що «Шорс» мав на увазі таємних колег з КГБ. Він знав, що в дрезденській групі КГБ «Шорша» працювало п'ять агентів, і просто екстраполював цю цифру.

Твердження про те, що дрезденський неонацист Райнер Зоннтаг шпигував для путінської мережі КГБ, яке поширили деякі ЗМІ, також ґрунтується на сміливій інтерпретації заяв Ц. Зоннтаг обертався в кримінальному середовищі за часів НДР і між 1972 і 1981 роками неодноразово потрапляв до в'язниці, зокрема за крадіжки й підготовку «республіканського перевороту». У листопаді 1985 року його депортували до Західної Німеччини, де він працював у франкфуртському «кварталі червоних ліхтарів» і долучився до правого екстремістського середовища. Після падіння комуністичного режиму Зоннтаг повернувся до Дрездена і потрапив у сутичку в місцевому районі «червоних ліхтарів». У 1991 році якийсь сутенер застрелив його.

Тоді «Шорш» зізнався Ц., що Зоннтаг колись працював на нього як поліцейський інформатор. Ц. потім склав і порівняв «лінію часу» у своєму власному ретельному дослідженні. Од-

нак, щоб зробити з цього висновок, що Зоннтаг працював на КГБ чи Путіна, потрібна неабияка уява. Згідно з документами Штазі, Зоннтаг лише розглядався як «кандидат» на роль інформатора як «неофіційний працівник кримінальної поліції» наприкінці 1970-х років. Вербування було перервано через «неконспіративність» кандидата. У справі немає жодних згадок про зв'язки із «Шоршем» чи КГБ.

На самого Путіна документів Штазі майже немає. Один із небагатьох документів, де згадується його ім'я, – це лист від 1989 року, в якому він – як офіцер зв'язку КГБ – просить шефа дрезденського Штазі про допомогу. Йдеться про інформатора КГБ на ім'я Герхард Б., телефон якого був відключений. Колишній капітан кримінальної поліції НДР вважався загрозою для безпеки через пияцтво та грошові борги і був відсторонений від служби. Тепер Путін просив Штазі від імені свого шефа розблокувати зв'язки чоловіка, оскільки він продовжував підтримувати КГБ.

*Лист-запит від КГБ до Штазі, підписаний Володимиром Путіним «від імені» фактичного офіцера зв'язку (від вересня 1989 року)
Фото: Stasi-Unterlagen-Archiv*

Роль прохача для підтримки свого інформатора не зовсім відповідає образу супер шпигуна. Але вона, мабуть, краще описує повсякденне життя Путіна в дрезденському відділенні КГБ, ніж розповіді про терористів і таємні схованки зі зброєю.

Насправді в саксонській резидентурі КГБ все було значно менш гламурним, ніж стверджують деякі науково-популярні книги. В одному з напрямків роботи Путін вже знав собі ціну з часів служби в Ленінграді: придушення опозиції. Ще в жовтні 1989 року начальник Путіна, генерал-майор Володимир Широков, доніс на студента Дрезденського технічного університету в Штазі. «Використовуючи наявний у нього принтер», молодий чоловік розмірив звернення демократичного руху «Новий форум» і поширював його серед студентів.

Через кілька тижнів Стіна впала. Увечері 5 грудня 1989 року правозахисники пройшли маршем перед дрезденським відділенням КГБ на вулиці Ангелікаштрассе. Там вони зустріли советських солдатів, які мали охороняти приміщення. Ця сцена стала тлом для новітнього міфу про період перебування Путіна НДР: за однією з версій, він героїчно протистояв демонстрантам, з рішучим. За іншою версією, маленький чоловічок стояв біля входу до розташованої неподалік штаб-квартири Штазі і спостерігав за цим видовищем з безпечної відстані.

Те, що нинішній президент Росії був у той час на місці події, довести не можна.

**Свен РЬОБЕЛЬ,
Вольфганг ТІТЦЕ**

**Der Spiegel
2 червня 2023 року**

Переклад з німецької Вікторії О. Романчук